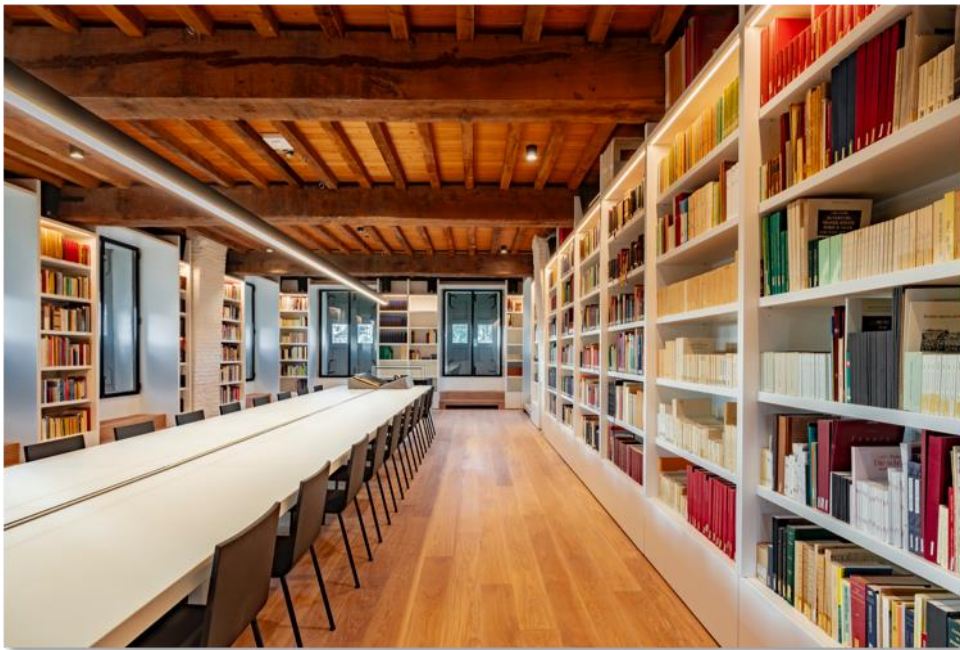




KU Leuven – Onderzoeksgroep Musicologie

JAARVERSLAG 2018



Leuven, 2019

KU LEUVEN

Alamire Foundation vzw
Internationaal Centrum voor de Studie van de Muziek in de Lage Landen
International Centre for the Study of Music in the Low Countries

Sociale zetel
Mgr. Ladeuzeplein 21
B-3000 LEUVEN

Huis van de Polyfonie
Mariapoort, Abdij van Park 1
Library of Voices
Norbertuspoort, Abdij van Park 5d
B-3001 HEVERLEE
Tel. +32-(0)16-38 92 85

contact@alamirefoundation.org
www.alamirefoundation.org

Beeld titelpagina: Library of Voices ©image-zone

Eindredactie: Bart Demuyt, Ann Kelders, Jo Santy

INHOUDSTAFEL

ORGANIGRAM

OPDRACHT

ACTIVITEITENVERSLAG

1. STRUCTURELE WERKING

- 1.1 Library of Voices
 - 1.1.1 Alamire Digital Lab
 - 1.1.2 Integrated Database for Early Music
 - 1.1.3 Patrimonium
 - 1.1.4 Ontvangsten en presentaties
- 1.2 Huis van de Polyfonie
 - 1.2.1 Publicaties
 - 1.2.1.1 Journal of the Alamire Foundation
 - 1.2.1.2 Leuven Library of Music in Facsimile
 - 1.2.2 Ensembles
 - 1.2.2.1 Park Collegium
 - 1.2.2.2 Ensembles in residentie
 - 1.2.3 Festivals
 - 1.2.3.1 Passie van de Stemmen
 - 1.2.3.2 DeDonderdagen
 - 1.2.3.3 DeVespers
 - 1.2.4 Externe opdrachten
 - 1.2.4.1 AMUZ
 - 1.2.4.2 30CC
 - 1.2.4.3 KBR
 - 1.2.5 Het Huis van de Polyfonie als partner- en gastorganisatie
 - 1.2.6 Ontvangsten en presentaties

2. PROJECTEN

- 2.1 Het Leuven Chansonnier – Onderzoek en valorisatie van Franco-Vlaamse polyfonie
 - 2.1.1 Onderzoek
 - 2.1.1.1 The Leuven Chansonnier and Fifteenth-Century Courtly Song
 - 2.1.1.2 Song Lab
 - 2.1.1.3 Internationale conferentie
 - 2.1.2 Valorisatie en wetenschapscommunicatie
 - 2.1.2.1 Publicaties
 - 2.1.2.2 Lezingen
 - 2.1.2.3 Uitvoeringspraktijk
 - 2.1.3 Fondsenwerving
- 2.2 Petrus Alamire en muziek aan het Habsburgs-Bourgondische hof
 - 2.2.1 The 'Alamire' Manuscripts in Partbook Format
 - 2.2.2 Petrus Alamire – Meerstemmigheid in beeld

- 2.2.3 Museum Hof van Busleyden
- 2.2.4 Franco-Vlaamse polyfonie uit originele bronnen
- 2.2.5 Pierre de la Rue and Music at the Habsburg-Burgundian Court
- 2.3 Onderzoek naar gregoriaans en naar de relatie tussen een- en meerstemmigheid
 - 2.3.1 Cantors and Catafalques: Music and Death c. 1300–c. 1530
 - 2.3.2 According to Antwerp, Reformed to Rome
 - 2.3.3 Inventarisatie van antifonaria bewaard in Vlaanderen
- 2.4 Notatie en uitvoeringspraktijk van polyfonie uit de middeleeuwen en renaissance
 - 2.4.1 Rethinking Mensural Notation: Function, Image, and Context
 - 2.4.2 Internationale conferentie: Tempus fugit

ADMINISTRATIEF VERSLAG

- 1. ALGEMENE VERGADERING**
- 2. RAAD VAN BESTUUR**
- 3. DAGELIJKS BESTUUR EN WERKING**
- 4. TOELAGEN EN AANWENDING**
- 5. PERSONEEL**

ORGANIGRAM

Situatie in december 2018

Raad van bestuur

Herman Vanden Berghe † (1933-2017), erevoorzitter

Bart De MOOR	Gewoon hoogleraar KU Leuven (<i>voorzitter</i>)
Herman BAETEN	Voorzitter Musica (<i>penningmeester – vertegenwoordiger Musica</i>)
Bart RAYMAEKERS	Vicerector KU Leuven (<i>vertegenwoordiger KU Leuven</i>)
David BURN	Hoogleraar KU Leuven
Paul CRAENEN	Lector Music, Education & Society Koninklijk Conservatorium Den Haag
Els LAGROU	Project manager Financial Education FSMA
Elise SIMOENS	Inspecteur muziek Vlaanderen

Algemene vergadering

Bart DE MOOR	Gewoon hoogleraar KU Leuven (<i>voorzitter</i>)
Herman BAETEN	Voorzitter Musica (<i>vertegenwoordiger Musica</i>)
David BURN	Hoogleraar KU Leuven
Paul CRAENEN	Lector Music, Education & Society Koninklijk Conservatorium Den Haag
Els LAGROU	Project manager Financial Education FSMA
Bart RAYMAEKERS	Vicerector KU Leuven (<i>vertegenwoordiger KU Leuven</i>)
Katelijne SCHILTZ	Hoogleraar Universität Regensburg
Elise SIMOENS	Inspecteur muziek Vlaanderen
Paul TRIO	Gewoon hoogleraar KU Leuven
Els T'SEYEN	Producer Klara – VRT
Marc VERVENNE	Ererector KU Leuven

Directie

Bart DEMUYT	Directeur Alamire Foundation vzw
-------------	----------------------------------

Onderzoekers en stafmedewerkers

Serafina BECK (BE)
Doctoraal onderzoeker

Inga BEHRENDT (DE)
Research associate Alamire Foundation

Stratton BULL (CA / BE)
Stafmedewerker Alamire Foundation

David BURN (UK / BE)
Hoogleraar Onderzoeksgroep Musicologie KU Leuven

Vicente CHAVARRIA (US)
Research associate Alamire Foundation

Peter DE LAURENTIIS (IT)
Research associate Alamire Foundation

Bart DEMUYT (BE)
Directeur Alamire Foundation, IOF Innovation Manager of Musical Heritage KU Leuven

Nele GABRIELS (BE)
Research associate Alamire Foundation

Marianne GILLION (US)
Postdoctoraal onderzoeker

Kate HELSEN (US)
Research associate Alamire Foundation

Ann KELDERS (BE)
Research associate Alamire Foundation

Herbert KELLMANN (US)
Senior Research Fellow

Paul KOLB (UK)
Postdoctoraal onderzoeker

Sarah Ann LONG (US)
Research associate Alamire Foundation

Grantley McDONALD (AU)
Research associate Alamire Foundation

Ryan O'Sullivan (IE)
Doctoraal onderzoeker

Klaartje PROESMANS (BE)
Stafmedewerker Alamire Foundation

Emiko SAKAI (JP)
Beheerder collectie muziekinstrumenten

Asami SAKIMOTO (JP)
Beheerder collectie muziekinstrumenten

Jo SANTY (BE)
Zakelijk-operationeel coördinator Alamire Foundation

Lynda SAYCE (UK)
Research associate Alamire Foundation

Karin STRINNHOLM LAGERGREN (SE)
Research associate Alamire Foundation

Emily THELEN (US)
Research associate Alamire Foundation

Hendrik VANDEN ABEELE (BE)
Stafmedewerker Alamire Foundation (detachering LUCA tot einde academiejaar 2017-2018)

Miriam WENDLING (US)
Postdoctoraal onderzoeker

Geaffilieerde onderzoekers (Departement Elektrotechniek KU Leuven)

Bart De Moor
Gewoon hoogleraar Afdeling ESAT – STADIUS

Bram Geelen
Doctoraal onderzoeker Afdeling ESAT – STADIUS

Luc Van Gool
Gewoon hoogleraar Afdeling ESAT – PSI

Toon Van Waterschoot
Docent Afdeling ESAT – STADIUS

OPDRACHT

De Alamire Foundation werd in 1991 opgericht als een joint venture tussen KU Leuven (Onderzoeksgroep Musicologie) en Musica (Impulscentrum voor muziek). Als internationaal studiecentrum stelt de Alamire Foundation zich tot doel academisch en praktijkonderzoek te stimuleren, te coördineren en uit te voeren. Daarbij concentreert zij zich specifiek op de muziek en het muzikale leven in de Nederlanden van de middeleeuwen tot 1800. Bijzondere aandacht gaat uit naar het in kaart brengen en ter beschikking stellen van onbekend of onontgonnen materiaal. Met inzet van state of the art methodes, onder meer op het vlak van digitalisering en doorgedreven auralisatietechnologie, wordt dit muzikaal erfgoed geconserveerd, bestudeerd en gevaloriseerd.

De muziek, in handschrift of druk, wordt ontsloten door traditionele publicaties als inventarissen, facsimile's en kritische tekstuitgaven, en via innoverende digitale databanken. De wetenschappelijke discussies en conclusies vinden hun weg naar monografieën en vaktijdschriften, waaronder het eigen *Journal of the Alamire Foundation*. Samenwerking en contacten met de academische en de uitvoerderswereld, erfgoedinstellingen en de culturele sector resulteren in internationale conferenties en praktijklabo's, festivals en concerten, tentoonstellingen en multimedia-applicaties.

De Alamire Foundation ontleent haar naam aan Petrus Alamire (Nürnberg, ca. 1470 – Mechelen, 1536). Geboren in de Zuid-Duitse koopmansfamilie Imhoff, was hij vooral actief in de Lage Landen, waar hij faam verwierf door zijn rol in de productie van muziekhandschriften. Hij kiest voor een pseudoniem dat verwijst naar de toonhoogte A en de noten la-mi-re en geeft hiermee uitdrukking aan zijn werk als muziekkopist en kalligraaf.

In de voetsporen van Hare Majesteit Koningin Fabiola, die het Huis van de Polyfonie in 2011 opende, staat de Alamire Foundation sinds 2017 onder de Hoge Bescherming van Hare Majesteit Koningin Mathilde.



Brussel, KBR, ms. 228 ("Chansonier van Margaretha van Oostenrijk"), fol. 2r (detail) — opname met het Alamire Digital Lab

ACTIVITEITENVERSLAG 2018

1. STRUCTURELE WERKING

1.1. LIBRARY OF VOICES

De missie en visie van de Alamire Foundation veronderstellen een dialoog tussen de musicoloog en de musicus. Enkel door een joint venture tussen de universiteit en de wereld van de uitvoerders kan de wetenschappelijk onderbouwde omzetting van de muziek zoals ze in de bron genoteerd staat, naar uitvoering van de composities worden gerealiseerd. De motor in dit proces is het praktijkgericht onderzoek dat het academisch en het artistiek niveau met elkaar verbindt.

Deze doelstelling, die vandaag reeds de werking van het Huis van de Polyfonie (zie punt 1.2) bepaalt, leidde tot het concept van de Library of Voices, die in september 2018 haar deuren heeft geopend. In dit innovatieve, hoogtechnologische project, dat in de Norbertuspoort op de site van de Abdij van Park is ondergebracht, streeft de Alamire Foundation naar:

- > analyse van meerstemmige gelaagdheid en onderzoek gericht op het zingen in akoestisch gereconstrueerde historische ruimtes in het **Sound Lab**;
- > de uitbouw van een **documentatiecentrum** met een digitale bibliotheek en een fysieke collectie vakliteratuur. De basis hiervoor is gelegd door de verzameling die de Alamire Foundation sinds haar stichting heeft opgebouwd, aangevuld met schenkingen van, in het bijzonder, Musica, Muziekcentrum Vlaanderen, het fonds Schneiderberg en het fonds Dirk Snellings. Hierdoor groeit de abdijsite uit tot het referentiepunt voor kennis in het domein van muziek vóór 1800 in al haar aspecten en toepassingen. Ook op het niveau van dit onderzoekscentrum wordt interactie tussen de academicus en de musicus betracht door in te spelen op de noden van zowel de universiteiten als de conservatoria.

Samen met het Huis van de Polyfonie wil de Library of Voices zich ontwikkelen tot het mondiaal hoofdkwartier voor praktijkgericht onderzoek naar vocale en instrumentale muziek uit de middeleeuwen en de renaissance. Technologie speelt daarbij een essentiële rol: de samenwerking met partners als het Departement Elektrotechniek (ESAT – STADIUS, KU Leuven) en de dienst voor bibliotheek- en informatiesystemen (LIBIS) van de KU Leuven resulteert in de uitbouw van innovatieve soundlaboratoria en databanken. Zij zullen tijdens de komende jaren uitgroeien tot de kern van het *Data Research Centre* waar de beoogde omzetting van beeld naar klank en van theorie naar praktijk, met en door inbreng van spitstechnologie, tot stand wordt gebracht.

Aan de basis van de digitale bibliotheek liggen de beelden die sinds 2011 met het Alamire Digital Lab worden geproduceerd en vervolgens via de Integrated Database for Early Music worden bewaard en ontsloten. De Library of Voices fungeert hierbij als het hoofdkwartier waar alle data samenkomen en worden verwerkt, aangevuld met de opnames gerealiseerd in de digitaliseringsstudio van de Library of Voices.

1.1.1. Alamire Digital Lab (ADL)

Het ADL is een hoogtechnologisch centrum voor digitalisering van muzikaal erfgoed. Dit mobiel laboratorium is uitgerust met de meest geavanceerde en actuele apparatuur (camera's, belichting en lenzen), waardoor kostbare en kwetsbare bronnen – zowel handschriften als drukken – volgens de strengste normen en kwaliteitseisen kunnen worden gefotografeerd. De hieruit resulterende beelden (tot 100 megapixels) bieden door hun weergaloze scherpte en onvergelykelijke precisie een opportuniteit voor een innoverende wetenschappelijke benadering van erfgoedmateriaal.

Het mobiele karakter van de uitrusting is een cruciale factor omdat het toelaat de bronnen overal ter wereld in situ te digitaliseren. Dit biedt een aanzienlijke meerwaarde ten opzichte van de erfgoedinstellingen die hun activiteiten moeten beperken tot hun eigen collectie. Het feit dat het ADL zonder geografische restricties kan worden ingezet, stelt de Alamire Foundation in staat de bronnen niet op basis van hun fysieke locatie, maar wel in functie van hun (onderzoeks)relevantie te selecteren.

De werking van het ADL illustreert de onlosmakelijke verbondenheid van digitalisering en onderzoek: zowel de fotografen als de assistenten zijn als musicologen, professionele musici en/of handschriftenspecialisten actief. Dit zorgt er niet enkel voor dat de keuzes tijdens het fotograferen beter op de finaliteit van de opnames kunnen worden afgestemd, maar ook dat de autopsie van het handschrift reeds in de digitaliseringsruimte plaatsvindt.

Activiteitenverslag van het ADL voor 2018

Tijdens het afgelopen jaar heeft het ADL 7105 beelden van 56 bronnen geproduceerd (vereiste opslagruimte: ca. 1800 GB). Het gaat om

> de handschriften met *gregoriaans* in de collecties van de *Koninklijke Bibliotheek van België (KBR)*: behalve de voortzetting van het lopende programma, ging bijzondere aandacht uit naar de digitalisering van fragmenten die – ten dele los, ten dele als bindmateriaal – in de Handschriftenafdeling worden bewaard. De Alamire Foundation sluit hiermee aan bij internationale initiatieven om dit versnipperd en daardoor vaak vergeten erfgoed op de kaart te zetten. Omwille van hun materiële vorm en overlevering maar ook door hun hoge verspreidingsgraad en lacunaire inventarisatie, gaat het om tijdrovend werk dat fotografische expertise vereist. Aansluitend bij het lopend onderzoek binnen de Alamire Foundation naar gregoriaans uit de periode na het Concilie van Trente (zie, in het bijzonder, punt 2.3.2), is daarnaast ook met de digitalisering van de zestiende-, zeventiende- en achttiende-eeuwse bronnen van start gegaan;

> *beiaardhandschriften*: in 2014 werd de beiaardcultuur door de UNESCO als werelderfgoed erkend. De Alamire Foundation heeft de taak op zich genomen om het volledig handschriftelijk corpus waarin deze muziek is overgeleverd, te ontsluiten. In 2018 vonden daarom opnames plaats in de stadsarchieven van Mechelen en Gent. Overeenkomstig de politiek van de Alamire Foundation om voor elk type bron aangepaste digitaliseringsmethodes te ontwikkelen, werd geëxperimenteerd met een "light" versie van het ADL, in de eerste plaats met het oog op een evenwicht tussen verhoogde mobiliteit van de uitrusting en gegarandeerde kwaliteit van de beelden;

> *handschriften in privébezit*: de intentie om nieuw en onbekend materiaal te blijven ontginnen, brengt het ADL ook naar privécollecties. Ter gelegenheid van de opening van de Library of Voices, werden vier stukken uit de muziekverzameling van Gilbert Huybens (Leuven) naar de site van de Abdij van Park overgebracht. Het *ars antiqua*-fragment uit zijn collectie is het eerste handschrift dat in de nieuwe digitaliseringsstudio werd gefotografeerd tijdens de openingsavond van de Library of Voices.

1.1.2. Integrated Database for Early Music (IDEM)

Enmaal gedigitaliseerd, worden de beelden geïntegreerd in IDEM, het platform voor het beheer, de preservatie en de publicatie van de gedigitaliseerde bronnen en de daaraan gekoppelde metadata (<http://www.idemdatabase.org/>).

De softwaretoepassing bestaat uit drie modules, die in functie van de specificiteit van de databank zijn uitgewerkt en aangepast:

- > een opslagsysteem dat de duurzame bewaring en toegankelijkheid van de digitale bestanden garandeert (*Teneo*);
- > collectiemanagementsoftware waardoor de digitale collecties, overeenkomstig internationale standaarden, kunnen worden beschreven en ontsloten (*CollectiveAccess*);
- > een toepassing die via een website zowel het digitaal materiaal als de daarbij behorende metadata toegankelijk maakt voor een gediversifieerde doelgroep van onderzoekers, uitvoerders en cultuurliefhebbers (*Omeka*). Omdat bleek dat de toepassingen om digitale beelden te visualiseren niet of onvoldoende aan de functionaliteit van IDEM beantwoordden, werd met inzet van de IIF/Mirador-software een aangepaste viewer geconstrueerd.

Activiteitenverslag van IDEM voor 2018

In 2018 werden 22 handschriften in IDEM geïntegreerd. De selectie van de bronnen die online worden geplaatst, volgt niet enkel de activiteit van het ADL maar speelt ook in op de wetenschappelijke en culturele actualiteit. Prioritaire aandacht ging dan ook uit naar de volgende thema's:

> de samenwerking tussen de Alamire Foundation, AMUZ (Festival van Vlaanderen – Antwerpen) en de KBR resulteerde in het concertprogramma *Ab Initio*, uitgevoerd door het ensemble Psallentes onder de artistieke leiding van Hendrik Vanden Abeele. Het project betrof de oudste bronnen van het gregoriaans in de collecties van de Koninklijke Bibliotheek van België en stelt de musicologische problematiek rond de neumennotatie en de daaraan verbonden consequenties en uitdagingen voor de uitvoeringspraktijk centraal. Alle handschriften die aan de basis lagen van de concertpremière op 21 augustus tijdens het festival *Laus Polyphoniae*, zijn met het ADL gedigitaliseerd en via IDEM consulteerbaar (zie ook <https://issuu.com/amuzantwerpen/docs/krant-laus2018-issu>: interview van Frederic Delmotte met Ann Kelders in de festivalkrant: "De vroege middeleeuwen tot klinken gebracht", *AMUZ, Festivalkrant Laus Polyphoniae*, 9/2, 2018, p. 6);

> aansluitend bij het onderzoek en de valorisatie van het Leuven Chansonier (zie punt 2.1) zet de Alamire Foundation ook in op de samenstelling van een digitaal corpus van liedhandschriften uit de vijftiende en zestiende eeuw;

> ter gelegenheid van de inhuldiging van de Vredesbeiaard in de Abdij van Park op 11 november, werden de eerste beiaardhandschriften online geplaatst. De met het ADL gedigitaliseerde manuscripten (zie punt 1.1.1) werden aangevuld met beelden die de stadsarchieven van Antwerpen en Brussel voor IDEM ter beschikking stelden.

1.1.3. Patrimonium

Parallel aan de instrumentencollectie die in het Huis van de Polyfonie is ondergebracht, is in de Library of Voices de kiem gelegd van een verzameling originele bronnen.

Na het Leuven Chansonier in 2017, vertrouwde de Koning Boudewijnstichting de Alamire Foundation een tweede handschrift toe. Het gaat om een – bij Arenberg Auctions – aangekocht dominicaans antifonarium uit het einde van de vijftiende of het begin van de zestiende eeuw. De toeschrijving aan het dominicanessenklooster van Westroyen (Tiel) in het huidige Gelderland dient door verder onderzoek te worden bevestigd, genuanceerd of ontkracht.

In de Library of Voices is eveneens een zestiende-eeuws fragment van de *cantus*-partij van twee motetten van Orlandus Lassus ondergebracht. Deze bron was tot voor kort in privébezit (familie Snellings-Barten) en werd in 2018 aan de Alamire Foundation overgemaakt.

1.1.4. Ontvangsten en presentaties

Sinds de inauguratie op 21 september in aanwezigheid van Vlaams volksvertegenwoordiger Lorin Parys die het woord nam namens minister Muyters, burgemeester Louis Tobback en schepenen van de Stad Leuven, rector Luc Sels, algemeen beheerder Koen Debackere en vicerectoren van de KU Leuven, is het project van de Library of Voices ook voorgesteld aan (volgens chronologische rangschikking):

- > de secretaris-generaal van het Departement Financiën en Begroting van de Vlaamse Overheid, Koen Algoed (21.09.2018)
- > de administrateur-generaal van het Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse Overheid, Luc Delrue (21.09.2018)
- > de administrateur-generaal van het Nationaal Geografisch Instituut, Ingrid Vanden Berghe (21.09.2018)
- > de raad van bestuur van het Industrieel Onderzoeksfonds van KU Leuven (8.10.2018)
- > vertegenwoordigers van de Rotary Club Leuven (15.10.2018)
- > de raad van bestuur van Musica, Impulscentrum voor muziek (16.10.2018)
- > de raad van bestuur van Amici Almae Matris (18.10.2018)
- > medewerkers van LIBIS KU Leuven (22.10.2018)
- > het Faculteitsbestuur Letteren, decaan Jo Tollebeek (26.10.2018)

- > de Algemeen Vertegenwoordiger van de Vlaamse Regering in New York, Yves Wantens (6.11.2018)
- > de administrateur-generaal van het Agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid, Sonja Vanblaere (10.11.2018)
- > het Gilde van de Schrijnwerkers (17.11.2018)
- > vertegenwoordigers van de dienst Congres en Event van KU Leuven (19.11.2018)
- > afdelingshoofd Philip van Avermaet en beleidsmedewerker Liselotte de Vos van het Departement Economie, Wetenschap en Technologie van de Vlaamse Overheid (21.11.2018)
- > vertegenwoordigers van de Dienst Onderzoekscoördinatie van KU Leuven (21.11.2018)
- > de deelnemers aan de internationale Pierre de la Rue-conferentie (zie punt 2.2.5) (21.11.2018)
- > de Reflectiegroep Kunst, Wetenschap en Technologie van de Koninklijke Vlaamse Academie van België (28.11.2018)
- > de *board* van de Danish National Research Foundation (14.12.2018)
- > de directie Erfgoed van de Koning Boudewijnstichting, Dominique Allard en Anne De Breuck (6.02.2019)
- > de administrateur-generaal van Toerisme Vlaanderen en voorzitter van het Davidsfonds, Peter De Wilde (6.02.2019)
- > de algemeen directeur van LUCA School of Arts en decaan van de Bijzondere Faculteit Kunsten van KU Leuven, Simon Van Damme (6.02.2019)
- > de secretaris-generaal van de Vlaamse Interuniversitaire Raad, Koen Verlaeckaert (6.02.2019)
- > de secretaris-generaal van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek, Hans Willems (6.02.2019)

1.2. HUIS VAN DE POLYFONIE

Het Huis van de Polyfonie op de site van de Abdij van Park vervult zowel een onderzoeks- als een valorisatiefunctie, die door de situering in de onmiddellijke omgeving van de stad Leuven wordt versterkt. De universiteit is een aantrekkingspool voor internationaal hoogkwalitatief onderzoek en de stad kent met een zich steeds verjongend publiek een groeiende culturele activiteit. De locatie is daardoor een geschikte uitvalsbasis voor internationale contacten en samenwerking, terwijl de inbedding in de culturele abdijsite in Heverlee de plek tot een trefpunt en een aantrekkingspool voor een breed en gediversifieerd publiek maakt.

Sinds 2011 coördineert en stuurt de Alamire Foundation vanuit dit Huis van de Polyfonie haar traject van kennisbeheer. De werking wordt bepaald door de doelstellingen en methodologie van de organisatie: de ontwikkelde kennis borgen, maar ze tegelijkertijd ook toetsen aan de praktijk, om vervolgens nieuwe inzichten en expertise te genereren. Dit impliceert dat valorisatie niet enkel als een resultante van onderzoek moet worden beschouwd, maar dat ze er zelf deel van uitmaakt en er een determinerende rol in speelt. Omwille van de unieke interactie die daardoor tussen wetenschap, uitvoering en publiek ontstaat, is het Huis van de Polyfonie – naar aanleiding van de toekenning van een mandaat van het Industrieel Onderzoeksfonds – in 2016 door internationale experts bevestigd als *International Centre of Excellence* voor de ontsluiting van muzikaal erfgoed in de Lage Landen.

De meervoudige opdracht van het Huis van de Polyfonie wordt weerspiegeld in de respectievelijke ruimtes die, naast hun functie als kantoor- en vergaderplaats, zijn afgestemd op

- > onderzoek en experiment in de laboruimtes;
- > concerten, concertinleidingen, lezingen en congressen in de grote laboruimte, die plaats biedt aan honderd bezoekers;
- > onderzoek naar en conservatie en valorisatie van de collectie historische instrumenten en replica's uit de middeleeuwen tot de vroege negentiende eeuw, die in de Herman Vanden Berghe kamer worden bewaard;
- > beheer en ontsluiting van zowel de virtuele als fysieke bronnen en documentatie van de Alamire Foundation. Deze rol als documentatiecentrum wordt sinds de ingebruikname van de Norbertuspoort geleidelijk overgenomen door de Library of Voices.

Vanuit dit concept is het Huis van de Polyfonie het ideale instrument om door onderzoek en experiment gegenereerde inzichten naar het publiek te vertalen. Conform de doelstellingen en methodologie van de Alamire Foundation, is deze valorisatie in al haar aspecten gediversifieerd.

1.2.1. Publicaties

1.2.1.1. *Journal of the Alamire Foundation*

In 2008 werd de publicatie van het *Yearbook of the Alamire Foundation* stopgezet om over te stappen op het *Journal of the Alamire Foundation*, een wetenschappelijk tijdschrift dat tweemaal per jaar verschijnt. *General editors* zijn David Burn (KU Leuven), Katelijne Schiltz (Universität Regensburg, 2008-2015) en Sarah Long (Michigan State University, 2015-), terwijl Stratton Bull als coördinator voor de Alamire Foundation fungeert. De kwaliteitscontrole wordt verzekerd door de *general editors*. Zij worden daarin bijgestaan door een *editorial board* en een *advisory board* die instaat voor de peerreview, beide samengesteld uit toonaangevende academici uit het veld.

Het *Journal of the Alamire Foundation* (<https://www.brepolsonline.net/loi/jaf>) wordt uitgegeven door Brepols Publishers.

Elke aflevering bevat drie delen:

- > een themadeel: een zestal artikels rond een afgebakend thema, al dan niet de neerslag van een wetenschappelijke bijeenkomst, mogelijk te coördineren door een *guest editor*;
- > vrije bijdragen: een drietal artikels, geselecteerd door de *general editors*;
- > een vrij essay: een beschouwende bijdrage over een project dat de link legt tussen musicologisch onderzoek en muzikale praktijk en betrekking heeft op een thema binnen het werkingsveld van de Alamire Foundation.

Afleveringen verschenen in 2018

Journal of the Alamire Foundation 10/1

- > *Theme: Cipriano de Rore II – guest editor: Jessie Ann Owens*

Introduction
Jessie Ann Owens

'Bringing before the eyes': De Rore, Enargeia, and the Power of Visual Imagination
Giuseppe Gerbino

Cipriano de Rore's Da le belle contrade: An Ovidian Work and Precursor of the Seconda
prattica
Alejandro Enrique Planchart

The Sacred and the Secular in Post-Tridentine Church Music: De Rore, Lasso, and the
Magnificat Da le belle contrade
David Crook

Lasso's Ritual Reading of De Rore's Scarco di doglia
Jessie Ann Owens

> *Free Papers*

Birds, Vegetables, and Sharp Objects: Symbolism and Polyphonic Masses from a
Sixteenth-Century Lutheran Castle
Alanna Ropchock Tierno

> *Research and Performance Practice Forum*

Forum Improvised and Written Canons in Eighteenth-Century Neapolitan
Conservatories
Peter van Tour

Journal of the Alamire Foundation 10/2

> *Theme: Virginity in Song: Digital Tools for the Liturgy – guest editor: Debra Lacoste*

Introduction
Debra Lacoste

Cantus and Cantus Firmi: Solving Puzzles in Three Fifteenth-Century Masses for the
Annunciation
M. Jennifer Bloxam

Contexts for Pastoral Care: Magdalene Liturgies, Cistercian Reform, and the Cantus
Database
Donna Bussell

Praying with St. Juliana: Female Monastic Devotion, the Salzinnes Antiphonal, and the
Cantus Database
Barbara Swanson

> *Free Papers*

La fille qui n'a point d'amy: Secular and Ecclesiastical Friends of an Abandoned Girl
Carlo Bosi

Jean Mouton: Canon, Cantus Firmus, and the 'Combinative Impulse' in Motets for Five Voices
Patrick Macey

> *Research and Performance Practice Forum*

Loyset Compère and the Motetti missales Cycle Ave Domine Jesu Christ
Fabrice Fitch

1.2.1.2. Leuven Library of Music in Facsimile

In 2017 werd onder de eindredactie van David Burn en Bart Demuyt een nieuwe reeks gelanceerd om facsimile's van manuscripten uit de Lage Landen op ware grootte te publiceren. De beelden in hoge resolutie (80 tot 100 miljoen pixels) die door middel van het Alamire Digital Lab worden geproduceerd, garanderen een uitzonderlijke kwaliteit. Elke facsimile gaat vergezeld van een uitgebreide studie in boekvorm.

Na het Leuven Chansonnier in 2017, is de reeks in 2018 verder uitgebouwd met de publicatie van het handschrift 215-16 uit de collecties van de Koninklijke Bibliotheek van België. De facsimile en de studie van het Mechels Koorboek (zie ook punt 2.2.3) staan op stapel. Beide handschriften zijn tot stand gekomen in het atelier van Petrus Alamire en sluiten hierdoor naadloos aan bij een van de kernprojecten van de Alamire Foundation (zie punt 2.2).

In 2018 werd tevens het traject voor de komende jaren uitgetekend. In samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek van België wordt de publicatie voorbereid van het handschrift van de zogenaamde "Basses Danses", het dansboekje van Margaretha van Oostenrijk. Dit project kadert in de uitbouw van het KBR Museum, waar het handschrift – gelet op het uiterst broos karakter van het zwarte perkament – enkel in facsimile zal worden getoond (zie ook punt 1.2.4.3).

Publicatie in 2018

D. Burn, B. Demuyt (ed.), *Leuven Library of Music in Facsimile*, vol. 2: facsimile van het handschrift *Royal Library of Belgium – Koninklijke Bibliotheek van België Ms. 215-16*, met een begeleidende studie door Alamire Foundation en E. Thelen, *A Choirbook for the Seven Sorrows. Study. Een koorboek voor de Zeven Smarten. Studie*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 2018.

1.2.2. Ensembles

1.2.2.1. Park Collegium

Park Collegium is een collectief van professionele zangers die voor specifieke projecten worden ingezet en in residentie zijn in het Huis van de Polyfonie. Het ensemble zingt steeds vanuit de

oorspronkelijke notatie. De zangers staan daarvoor opgesteld rond een lezenaar waarop een facsimile (een reproductie op ware grootte van de originele bron) is geplaatst. Dit behelst een fundamenteel andere manier van musiceren dan we vandaag kennen. Klank, samenzang en frasering krijgen er een totaal ander karakter door. Park Collegium is in eerste instantie opgevat als het huisensemble van de Alamire Foundation, met vijf zangers die op vrij permanente basis de met het ADL gedigitaliseerde muziek ontsluiten en verspreiden, in Leuven, in Vlaanderen en internationaal. Het ensemble kan worden ingezet tijdens internationale festivals, conferenties, bij CD-opnames en het uitwerken van interactieve projecten, om zo op een zeer directe manier ongekend muzikaal erfgoed uit te dragen en te laten bestuderen.

De projecten van het Park Collegium staan onder leiding van stafmedewerker Stratton Bull, in samenwerking met Pieter Stas.

Overzicht van de projecten en activiteiten in 2018

- > opluisteren van de academische zitting in het kader van het internationaal wetenschappelijk symposium *Cancer Genetics – Yesterday, Today, Tomorrow – In Memoriam Herman Vanden Berghe*: uitvoering in de vorm van een vesperdienst met werken van Brumel, Gombert en Ockeghem (Perugia – januari);
- > deelname aan het Song Lab rond het Leuven Chansonier (zie punt 2.1.1.2) (Leuven – februari);
- > opluisteren van de proclamatie van de Faculteit Letteren van de KU Leuven met liederen rechtstreeks gezongen uit de facsimile van het Leuven Chansonier (Leuven – juli);
- > participatie in de conferentie *Tempus fugit* (zie punt 2.4.2): live zingen van voorbeelden bij het symposium rond aspecten van "tijd" in renaissance polyfonie (Antwerpen – augustus);
- > participatie in de conferentie rond het Leuven Chansonier (zie punt 2.1.1.3): lecture-performance met Warwick Edwards over tekstplaatsing in het handschrift (Antwerpen – augustus);
- > deelname aan de integrale uitvoering van het Leuven Chansonier tijdens *Laus Polyphoniae*: onder de artistieke leiding van VivaBiancaLuna Biffi verzorgde Park Collegium een van de vier concerten (Antwerpen – augustus);
- > lecture-performance met Klaartje Proesmans in het kader van de Davidsfonds-cursus *Het Mechels Koorboek – het verhaal van een bijzonder handschrift* (Mechelen – oktober);
- > concert in het kader van *DeVespers* (zie punt 1.2.3.3): werken van Pierre de la Rue ter gelegenheid van de vijfhonderdste verjaardag van zijn dood (Leuven – november).

1.2.2.2. Ensembles in residentie

Behalve het huisensemble Park Collegium, herbergt het Huis van de Polyfonie ensembles in residentie. Van deze ensembles worden niet alleen kwaliteitsvolle uitvoeringen verwacht, maar ook een actieve inbreng in de projecten van de Alamire Foundation. Daar waar Park Collegium in belangrijke mate inzet op jonge zangers, kunnen de ensembles in residentie bogen op gespecialiseerde expertise op het vlak van de historisch geïnformeerde uitvoeringspraktijk. In het door de Alamire Foundation beoogde praktijkonderzoek is dan ook een belangrijke rol voor hen weggelegd, die door onderlinge interactie wordt versterkt.

In 2018 werd het statuut van ensemble in residentie toegekend aan Park Collegium (onder leiding van Stratton Bull, Pieter Stas en VivaBiancaLuna Biffi), Cappella Pratensis (onder leiding van Stratton Bull) en Psallentes (onder leiding van Hendrik Vanden Abeele).

1.2.3. Festivals

In samenwerking met het Leuvense cultuurcentrum 30CC organiseert de Alamire Foundation, onder het curatorschap van Bart Demuyt, jaarlijks een festival en twee concertreeksen die, elk vanuit een verschillende invalshoek, resulteren uit en een bijdrage leveren tot de historisch geïnformeerde uitvoeringspraktijk.

1.2.3.1. Passie van de Stemmen

Het concept van Passie van de Stemmen bestaat uit een reeks van vijf voorjaarsconcerten. De uitvoeringen, die meestal plaatsvinden in de kerk van de Abdij van Park, worden geduid door middel van inleidende lezingen en een uitgebreid programmaboek. In het kader van het festival worden ook workshops of *fringe* activiteiten georganiseerd voor pre-professionele ensembles die zich toeleggen op de uitvoering van polyfonie.

Overzicht van het programma van de editie van 2018

- > 21 april: Stile Antico – *Tenebrae Responsorie* met composities van Tomás Luis de Victoria
- > 22 april: Psallentes – *Hours of Hildegard. De Dendermonde Codex*: lecture-performance in het Huis van de Polyfonie
- > 26 april: Raquel Andueza & La Galanía – *D'amore e tormenti*: herdenkingsconcert erevoorzitter Herman Vanden Berghe, voorafgegaan door een concert door het jachthoornensemble Rallye Meerdael
- > 27 april: Benjamin Bagby en Sequentia – *Monks Singing Pagans*
- > 28 april: Huelgas Ensemble – *Simon de Bonefont en tijdgenoten*

1.2.3.2. DeDonderdagen

Tijdens deze concertreeks tijdens de eerste maanden van het jaar staat uitvoering met inzet van (replica's van) historische instrumenten centraal. In het bijzonder wordt gebruikgemaakt van de eigen collectie van het Huis van de Polyfonie.

Concerten in 2018

- > 25 januari: VivaBiancaLuna Biffi – *Fermate il Passo* (zang en vedel)
- > 22 februari: Lorenzo Ghielmi en Federica Napoletani – *Vox celesta* (orgel en zang)
- > 29 maart: Benjamin Alard – *Bach & Scarlatti* (orgel en klavecimbel)

1.2.3.3. DeVespers

Reeks van korte concerten op zondagnamiddag in de abdijkerk van Park met gregoriaans en polyfonie voor de vesperdienst.

Concerten in 2018

- > 4 november: Park Collegium met gregoriaans en polyfonie van Pierre de la Rue en Guillaume Dufay / Gilles Binchois
- > 9 december: Cappella Pratensis met gregoriaans en polyfonie van Mattheus Pipelare, Pierre de la Rue, Johannes Ockeghem en Josquin des Prez

1.2.4. Externe opdrachten en samenwerking

1.2.4.1. AMUZ

Vanuit een coproductieovereenkomst vervult de Alamire Foundation een inhoudelijke opdracht voor het Festival van Vlaanderen Antwerpen (www.amuz.be). De artistieke eindverantwoordelijkheid in de realisatie van de concertseizoenen van AMUZ – het muziekcentrum in hartje Antwerpen dat kiest voor *Historically Informed Performance* van muzikaal erfgoed van vroeger en vandaag – neemt ze sinds 2009 met succes ter harte. Bart Demuyt vervult er de functie van algemeen en artistiek directeur. De samenwerking tussen de Alamire Foundation en AMUZ biedt de mogelijkheid om de resultaten van wetenschappelijk onderzoek dat in Leuven wordt gevoerd, op een internationaal concertpodium in Antwerpen te valoriseren.

Onder de titel *1618 | BEFORE & BEYOND*, vormden het festival Laus Polyphoniae en het herfstprogramma in 2018 een tweeluik, dat zowel inspeelde op het jaar van inauguratie van de Sint-Augustinuskerk (1618) en op de vijfentwintigste verjaardag van de organisatie, als op het Rubensjaar in Antwerpen. Met een focus op middeleeuwen en renaissance in de zomer en Europese vroeg- tot laatbarok in het najaar overspande AMUZ een periode van duizend jaar muziekgeschiedenis. Hiervoor werd een beroep gedaan op ensembles en uitvoerders als The Academy of Ancient Music, Cappella Pratensis, Huelgas Ensemble, Gothic Voices, Ton Koopman, Jean Rondeau, Jordi Savall, Sollazzo Ensemble, Stile Antico, Trio Mediaeval, e.a.

De inzet op de jongere generatie is binnen Laus Polyphoniae zowel een bewuste keuze als een vaste waarde. Dit impliceert niet enkel een programma voor de allerjongste luisteraars, maar ook aandacht voor de toekomstige generatie musici: samen met de educatieve partner Musica kregen zes ensembles een coachingstraject onder leiding van de sopraan Raquel Andueza en blokfluitist, dirigent, zanger en docent Peter Van Heyghen. Musici die in de voorgaande jaren tijdens deze "International Young Artist's Presentation" hun traject hebben aangevat, zijn vandaag op internationale concertpodia terug te vinden.

Ook de omgang met kunst en erfgoed is een bijzonder aandachtspunt. Het is onmogelijk om een compositie los te koppelen van de context waarin ze is gecreëerd. Dit geldt ook voor schilderijen, beeldhouwwerken en architectuur. Vele vragen die musici zich over de uitvoering stellen, vinden

vanuit de context een genuanceerd antwoord. Vanuit de muzikale bron zelf wordt in wetenschappelijk onderzoek de tijdsperiode onder de loep genomen en verschillende parameters samengebracht om de muziek in een hedendaagse setting opnieuw tot leven te laten komen.

Zie ook: B. Demuyt (ed.), *Een barokke parel als hedendaagse concertzaal. A Baroque Marvel as a Contemporary Concert Hall*, Antwerpen, 2018.

1.2.4.2. 30CC

De structurele samenwerking tussen de Alamire Foundation en het Leuvense cultuurcentrum 30CC resulteert niet enkel in festivals en concertreeksen (zie 1.2.3) maar ook in gezamenlijke initiatieven die inspelen op de Leuvense culturele actualiteit.

In 2018 stond het tweejaarlijkse cultuurfestival georganiseerd door KU[N]ST Leuven – een samenwerking tussen Stad Leuven en KU Leuven – in het teken van de Arenberg familie. Op vraag van 30CC, bouwde de Alamire Foundation een muzikaal parcours uit op de site van het kasteel van Arenberg in Heverlee. Op vijf locaties werd muziek gebracht die in handschriften en drukken uit de Arenbergcollecties is overgeleverd. Het repertoire overspande een periode van vijf eeuwen:

- > 16de eeuw: *Orlandus Lassus en tijdgenoten* / Ensemble Utopia
- > 17de eeuw: *Pracht en praal uit de barok* / Transports Publics onder leiding van Thomas Baeté
- > 18de eeuw: *Muziek ten tijde van Wolfgang Amadeus Mozart* / Lieslot De Wilde (zang) en Elise Simoens (pianoforte)
- > 19de eeuw: *Romantisch klavier* / Jan Michiels (historische Erard concertvleugel)
- > 20ste eeuw: *Le Chant des Sonneurs* – fanfares in open lucht / jachthoornensemble Rallye Meerdael

1.2.4.3. KBR

Het partnerschap tussen de Alamire Foundation en de Koninklijke Bibliotheek van België heeft zijn oorsprong in de digitalisering met het ADL van het gregoriaans en polyfoon muzikaal erfgoed dat in deze laatste instelling wordt bewaard. Ook in 2018 vonden opnamesessies plaats (zie punt 1.1.1) en werden handschriften uit KBR in IDEM geïntegreerd (zie punt 1.1.2).

De samenwerking in functie van de ontsluiting en valorisatie van deze collecties leidde tot verschillende gezamenlijke initiatieven.

Workshops en presentaties

> Tijdens workshops en presentaties door of in samenwerking met Ann Kelders (adjunct-conservator van de Handschriftenafdeling van KBR en research associate van de Alamire Foundation) maken delegaties, onderzoekers en studenten kennis met de muziekmanuscripten uit de middeleeuwen en renaissance die vandaag in Brussel worden bewaard. De confrontatie met originele bronnen is complementair aan de digitale ontsluiting van dit materiaal en kadert in de valorisatie-opdracht die

de Alamire Foundation, in het bijzonder op het vlak van onderwijs en educatie, vervult. In 2018 ging het om:

- >> workshop voor studenten van het Koninklijk Conservatorium Den Haag (opleiding: "Franco-Vlaamse polyfonie uit originele bronnen: Petrus Alamire en zijn muzikaal universum") (samen met Niels Berentsen; zie ook punt 2.2.4) (april)
- >> workshop voor studenten Musicologie van de universiteiten van Regensburg en Augsburg (in het kader van een studiereis georganiseerd door Katelijne Schiltz – juni)
- >> "Flemish Archival Week", georganiseerd door Columbia University (New York) en het Henri Pirenne Instituut van de Universiteit Gent (juni)
- >> workshop "Sounding heritage. Medieval and Renaissance Music Manuscripts from the Low Countries" in het kader van de Summer Course *Books and Culture. Religious Manuscripts, Hand Press Books and Prints (15th-19th Centuries): Ephemera* (Universiteit Antwerpen – juli)
- >> workshop voor studenten Musicologie van het Institut für Musikwissenschaft Weimar-Jena (Hochschule für Musik Franz Liszt Weimar & Friedrich-Schiller-Universität Jena) (in het kader van de deelname van de studenten, onder leiding van Daniel Tiemeyer, aan de conferentie rond Pierre de la Rue – november)
- >> workshop voor studenten Musicologie van de KU Leuven (vak: "Heuristiek van de Musicologie" (titularis: Camilla Bork) – december)

> Als "national contact person" voor België stelde Ann Kelders daarnaast de Library of Voices voor tijdens de bijeenkomst van de CERL Manuscripts Group (Wenen, Österreichische Nationalbibliothek, november).

Publicaties en valorisatie

> B. Demuyt, A. Kelders, "Versnipperd erfgoed. De fragmenten van het antifonarium van Beaupré" [=] "Patrimoine éparpillé. Les fragments de l'antiphonaire de Beaupré", *Science Connection*, 59, 2018, p. 10-14 (naar aanleiding van de permanente bruikleen aan KBR van een fragment van het antifonarium dat – op aangeven van de Alamire Foundation – in 2015 door de Koning Boudewijnstichting is aangekocht).

> In 2020 opent KBR de deuren van een – met de bibliotheek verbonden – museum, gewijd aan de Librije van de Bourgondische hertogen. De Alamire Foundation fungeert als partner voor de uitwerking van de muziekgerelateerde facetten en initiatieven.

Voor het project *Ab initio* en de publicatie van bronnen van de KBR in de reeks *Leuven Library of Music in Facsimile*, zie, respectievelijk, de punten 1.1.2 en 1.2.1.2).

1.2.5. Het Huis van de Polyfonie als partner- en gastorganisatie

Het Huis van de Polyfonie profileert zich niet enkel als een muziekcentrum, maar ook als een breder cultureel forum. Zij bevestigt daarmee haar functie als een ontmoetingsplek waar academici, musici, (partner)organisaties en cultuurliefhebbers met elkaar in contact komen en in dialoog gaan.

In 2018 opende het Huis van de Polyfonie haar deuren voor

- > repetities van de ensembles Cappella Pratensis, Musa Horti, Park Collegium, Psallentes en Zefiro Torna;
- > bestuursvergaderingen;
- > onderwijs en educatie: SLAC (Stad Leuven Academie en Conservatorium), KASK Conservatorium (Gent), ...;
- > wetenschapscommunicatie:
 - >> Internationaal colloquium *Corpus Vitrearum Medii Aevi* (Corpus Vitrearum International);
 - >> seminarie Digital Humanities (KU Leuven);
 - >> Studiedag *Met klinkende cimbalen, klinkend erfgoed in verschillende religies* (CRKC);
 - >> Studiedag *Premonstratenzers en premonstratenzerinnen in middeleeuws Brabant* (Signum. Contactgroep voor sociaal-economische en institutioneel-juridische geschiedenis van geestelijke en kerkelijke instellingen in de Nederlanden in de middeleeuwen) met een presentatie van de handschriften uit het norbertinessenklooster van Gempe en van de werking van de Alamire Foundation door Inga Behrendt en Ann Kelders (beiden research associate) ;
- > culturele activiteiten: boekpresentatie in samenwerking met Klara, lezing van het Davidsfonds (Festival 20/21); filmavond van de Vrienden van de Abdij van Park, ...

1.2.6. Ontvangsten en presentaties

In 2018 is de Alamire Foundation in het Huis van de Polyfonie voorgesteld aan een (inter)nationaal publiek van stakeholders. Zo was er een ontvangst van:

- > het Gemeenschappelijk Bureau KU Leuven (18.01.2018)
- > een groep genodigden naar aanleiding van de herdenking van het overlijden van stichter en erevoorzitter Herman Vanden Berghe. Hieraan gekoppeld was er de inauguratie van het portret van Herman gemaakt door Sam Dillemans en in langdurige bruikleen gegeven aan de Alamire Foundation door de familie Vanden Berghe (26.04.2018)
- > de Koning Boudewijnstichting in het kader van de voorstelling van het Leuven Chansonier Fonds (9.06.2018)
- > de *board* van de European Research Council (5.07.2018)

2. PROJECTEN

2.1. HET LEUVEN CHANSONNIER – ONDERZOEK EN VALORISATIE VAN FRANCO-VLAAMSE POLYFONIE

Door tussenkomst van het Fonds Léon Courtin – Marcelle Bouché verwierf de Koning Boudewijnstichting in 2016 een liedboekje, dat door een kunsthandelaar te koop was aangeboden. De Stichting gaf het in langdurige bruikleen aan de Alamire Foundation, die het op de site van de Abdij van Park bewaart en ontsluit. Het kleine handschrift ontpopte zich in meer dan één opzicht tot

een vondst van wereldformaat en is in 2018 door Minister van Cultuur Sven Gatz als Vlaams topstuk erkend.

De herkomst van het liedboek blijft voorlopig een mysterie. De laatste privé-eigenaar had het gekregen als onderdeel van een erfenis, maar hoe het daarin terecht was gekomen, is onzeker. Verder bevat het manuscript slechts één bezittersmerk: aan het begin treffen we een wapenschild aan dat verwijst naar het huis van Savoie. Omdat de oorspronkelijke bestemming vooralsnog niet geïdentificeerd is, kreeg het handschrift de naam mee van zijn huidige thuisbasis en gaat het voortaan door het leven als het 'Leuven Chansonnier'.

Onderzoek wees uit dat het liedboek aansluit bij een toonaangevende groep chansonniers waarvan de oorsprong in de Loirevallei wordt gesitueerd. Tot nog toe waren er slechts vijf handschriften uit deze traditie gekend, waarvan het laatste in 1939 aan het licht was gekomen. Van de nu zes overgeleverde liedboeken is het Leuven Chansonnier in de meest oorspronkelijke staat bewaard. Dit is des te opmerkelijker aangezien de nog steeds originele band niet met leer maar met – veel kwetsbaarder – brokaat is bekleed. Alleen al dat gegeven maakt het tot een bijzonder waardevol relict.

De zeldzaamheidsfactor van het handschrift wordt echter niet alleen door zijn materiële kenmerken maar ook door zijn inhoud bepaald. Het Leuven Chansonnier bevat negenenvertig Franse chansons en één compositie in het Latijn. Achtendertig werken zijn uit andere bronnen bekend, de andere twaalf zijn unica. Elk van hen getuigt van het belang van het wereldlijke lied in de cultuur van de late middeleeuwen. Het boekje verschaft inzicht in de manier waarop dit repertoire, stuk voor stuk composities van Franco-Vlaamse polyfonisten, in gebruik was en werd uitgewisseld. Bovendien staan alle gezongen teksten er in hun totaliteit in genoteerd. Het liedboek profileert zich daardoor niet alleen als een prominent muzikaal, maar ook als een belangrijk literair manuscript.

2.1.1. Onderzoek

2.1.1.1. The Leuven Chansonnier and Fifteenth-Century Courtly Song

Financiering: Interne Fondsen KU Leuven (C2)

Promotoren: David Burn, Bart Demuyt

Projectverantwoordelijke: Ryan O'Sullivan

Periode: 15.10.2018 – 15.10.2022

Het doctoraatsonderzoek van Ryan O'Sullivan vertrekt vanuit een meervoudige vraagstelling. Vier thema's zullen in het bijzonder worden uitgewerkt:

- > het handschrift als materieel object (band, perkament, wapenschild, schrift en initialen), in de eerste plaats in functie van de problematiek rond oorsprong en herkomst;
- > de analyse van de inhoud van het manuscript waarbij aandacht zal worden besteed aan zowel de muziek als de tekst. Dit onderzoeksluik is gericht op de reconstructie van de ontstaanscontext en de identificatie van de anonieme chansons. Het impliceert niet enkel de

- studie van de unica, maar eveneens de inventarisatie en interpretatie van alle variante lezingen (muzikaal en tekstueel) van de liederen die ook in andere bronnen zijn overgeleverd;
- > de confrontatie van het Leuven Chansonnier met verwante handschriften en, in het bijzonder, toetsing van de theorieën en conclusies met betrekking tot de Loire-groep;
 - > situering en interpretatie van het Leuven Chansonnier binnen de bredere context van de vijftiende-eeuwse liedcultuur en evaluatie van de plaats en de rol van het manuscript in de overlevering en circulatie van het middeleeuwse chansonrepertoire.

2.1.1.2. Song Lab

Tijdens het Song Lab, dat plaatsvond op 23 en 24 februari, boog een internationaal samengestelde werkgroep van musicologen en musici zich over het Leuven Chansonnier met een specifiek doel voor ogen: een wetenschappelijk verantwoorde transcriptie (van zowel de muziek als de tekst) van de twaalf unica die in het handschrift zijn overgeleverd.

- > deelnemers: David Burn (KU Leuven), Stratton Bull (Alamire Foundation), Peter de Laurentiis (Park Collegium), Bart Demuyt (Alamire Foundation), Pieter De Moor (Park Collegium), Fabrice Fitch (Royal Northern College of Music Manchester (UK)), Patrizia Hardt (Park Collegium), Paul Kolb (KU Leuven), Scott Metcalfe (Harvard University (US) / artistic director Blue Heron ensemble), Klaartje Proesmans (Alamire Foundation);
- > vraagstelling: de discussies hadden betrekking op punten met betrekking tot notatie (met bijzondere aandacht voor problematisch contrapunt), corrupte of onduidelijke teksten en interpretatie van moeilijke passages met het oog op de vertaling;
- > werkwijze: de zangers van Park Collegium zongen uit de transcriptie – gemaakt door Scott Metcalfe – van de unica, om deze versies te toetsen en zo nodig alternatieve oplossingen voor te stellen. De daaropvolgende bespreking stond in functie van een consensus rond een "definitieve" transcriptie die, onder andere, ten dienste stond van de ensembles die participeerden aan de "Leuven Chansonnier-marathon" tijdens Laus Polyphoniae 2018 (zie punt 2.1.2.3) en wordt gebruikt bij de opnames van alle chansons uit het handschrift.

2.1.1.3. Internationale conferentie

Tijdens een studiedag in New York (juli 2017) werd het handschrift onder de loep genomen door een groep internationale specialisten. In de aanloop naar de wereldpremière van de integrale vertolking van het Leuven Chansonnier op 25 augustus, werd in het kader van het festival Laus Polyphoniae een vervolgcongres georganiseerd (23 en 24 augustus), waarbij opnieuw internationale onderzoekers werden samengebracht om de studie en ontsluiting van het liedboek verder te zetten.

Bijdragen

- > David Burn (KU Leuven) en Bart Demuyt (Alamire Foundation), ontvangst en stand van zaken van het project

- > Jane Alden (US, Wesleyan University), *Plus ne scaroie souhichtier: re-reading the Loire Valley Chansonniers*
- > David Fallows (UK, University of Manchester), *Leuven in the context of the other 'central' chansonniers*
- > Fabrice Fitch (UK, Royal Northern College of Music Manchester) & Scott Metcalfe (US, Blue Heron, Music Director), *Editing the unica in the Leuven Chansonnier: thoughts about musical and textual emendation, text underlay, and performance options*
- > Sean Gallagher (US, New England Conservatory), *Doublets, Multiforms and the Leuven Chansonnier*
- > Sigrid Harris (AU, University of New England), *Fortune and Injustice in the Leuven Chansonnier*
- > Adam Knight Gilbert (US, University of South California, Thornton School of Music), *Searching for Clues within the Anonymous Chansons of the Leuven Chansonnier*
- > Paul Kolb (US, KU Leuven, postdoctoral researcher), *Anacruses, Opening Rests, and Other Notational Problems in the Leuven Chansonnier*
- > Honey Meconi (US, University of Rochester, Eastman School of Music), *Text and Context in the Leuven Chansonnier*
- > Thomas Schmidt (UK, University of Huddersfield), *The not-quite-luxury chansonnier: Observations on the making of the Leuven Chansonnier*
- > William Watson (US, Yale University), *Another node in the network: lessons from the Leuven Chansonnier*

- > Workshop: Warwick Edwards (UK, University of Glasgow) en de zangers van Park Collegium, *The Leuven Chansonnier and the rhythms of sung words*

De vertaling van de resultaten van het onderzoek naar het Leuven Chansonnier werden door David Burn samengebracht in een publiekslezing, eveneens tijdens Laus Polyphoniae (16 augustus).

2.1.2. Valorisatie en wetenschapscommunicatie

2.1.2.1. Publicaties

- > D. Burn, B. Demuyt, A. Kelders, "Het Leuven Chansonnier. Van verborgen naar levend muzikaal erfgoed", *FARO. Tijdschrift over cultureel erfgoed*, 11/2, 2018, p. 62-65.
- > duiding bij het Leuven Chansonnier en de daaraan gerelateerde activiteiten tijdens het festival Laus Polyphoniae (inclusief een eerste versie van de transcriptie / editie en een Nederlandse vertaling) in T. Clevers, F. Delmotte, B. Demuyt, R. Stein (ed.), *1618 | Before*, Antwerpen, AMUZ, 2018.

2.1.2.2. Lezingen

- > B. Demuyt, "Onderzoek en valorisatie van 15de- en 16de-eeuwse Vlaamse polyfonie" – lezing Universitaire Stichting (Brussel – februari)
- > D. Burn, "Reconstructing the Leuven Chansonnier Unica" – lezing in het kader van *Reconstructing Renaissance Music in Theory and Practice* (Mainz – maart)
- > D. Burn, "The Leuven Chansonnier" – Festival Laus Polyphoniae (Antwerpen – augustus)

- > D. Burn, "The Leuven Chansonnier" – Utrecht Early Music Festival Summer School (Utrecht – augustus)
- > P. Kolb, "Anacruses, Opening Rests, and Other Notational Problems in the Leuven Chansonnier" – internationale conferentie *The Leuven Chansonnier* (Antwerpen – augustus)

2.1.2.3. Uitvoeringspraktijk

- > Tijdens het festival Alba Nova op de site van het kasteel van Alden Biesen (Bilzen), presenteerde Park Collegium op 24 juni het project "*Awaking a Sleeping Beauty: The Leuven Chansonnier*". Naast eigen uitvoering van liederen uit het chansonnier, zongen ze met een groep amateur-musici die tijdens het festival hadden deelgenomen aan een cursus onder leiding van Stratton Bull en Pieter De Moor (als zanger verbonden aan zowel Park Collegium als Cappella Pratensis). Stratton Bull en Bart Demuyt stonden in voor de nabespreking van het concert, terwijl een interview met David Burn als inleiding in het programmaboek werd opgenomen. Het Alba Nova-festival fungeerde op die manier als een extern forum voor een directe dialoog tussen (praktijk)onderzoekers en uitvoerders. Door de betrokkenheid van amateur-musici en, in het bijzonder, hun interactie met professionele zangers, vervulde de Alamire Foundation die het project samenstelde en coördineerde, eveneens het educatieve luik van haar opdracht.
- > In het kader van het festival Laus Polyphoniae werd op 25 augustus het integrale Leuven Chansonnier live uitgevoerd door vier verschillende ensembles, elk met een verschillende aanpak. *Huelgas Ensemble*, onder leiding van Paul Van Nevel, opteerde in hoofdzaak voor *a cappella*, terwijl voor de overige concerten instrumenten werden geïntegreerd. VivaBiancaLuna Biffi ging met *Park Collegium* aan de slag met vier stemmen en drie vedels, strijkinstrumenten die volgens haar het meest "vocale karakter" hebben. Een vergelijkbare bezetting was terug te vinden bij *Ensemble Leones*, maar artistiek leider Marc Lewon voegde nog tokkelinstrumenten toe zoals de harp en de luit. *Sollazzo Ensemble*, geleid door Anna Danilevskaia, opteerde voor de combinatie van zang, vedel en luit.

De video- en audio-opnames die van de concerten werden gemaakt, zullen, onder andere, worden gebruikt voor de MOOC die vanuit de Alamire Foundation rond het Leuven Chansonnier zal worden samengesteld.

2.1.2.4. Fondsenwerving

Om het, zowel academisch als praktijkgericht, onderzoek van het handschrift optimaal te kunnen voeren, werd in juli 2017 in de Morgan Library & Museum in New York, in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting, het *Leuven Chansonnier Fund/Fonds* opgericht. Dit fonds biedt de Alamire Foundation de mogelijkheid de multidisciplinaire studie van dit Vlaams topstuk tijdens de komende jaren verder te sturen en de resultaten ervan wereldwijd uit te dragen.

Op 9 juni 2018 organiseerde de Alamire Foundation een *fundraising event* op de site van de Abdij van Park. Sleutfiguren en potentiële donoren werden uitgenodigd op een exclusieve avond met onder meer een concert, onder leiding van Philippe Herreweghe, in de kerk van de Abdij van Park.

Collegium Vocale en Hathor Consort brachten er *O Tempo, O Ciel!*, een programma met Italiaanse madrigalen.

2.2. PETRUS ALAMIRE EN MUZIEK AAN HET BOURGONDISCH-HABSBURGSE HOF

In de vijftiende en zestiende eeuw hadden de Lage Landen zich ontwikkeld tot een belangrijk centrum binnen de Europese muzikale wereld. De zangers, zangmeesters en componisten, gevormd in de vele koorscholen, waren gewild in heel Europa. Ook de productie van muziekhandschriften behoorde tot de Europese top, met rijk verluchte bronnen als dragers van een even rijk polyfoon repertoire. Het handschriftencorpus vervaardigd in het begin van de zestiende eeuw in het atelier van Petrus Alamire, vertegenwoordigt het summum van deze traditie. Deze manuscripten zijn tegelijkertijd onze belangrijkste geschreven bronnen voor de (in hoofdzaak religieuze) muziek zelf.

Met het project *Straight from the Source* wil de Alamire Foundation de Alamire-koorboeken toegankelijk maken voor de wetenschappelijke studie van de uitzonderlijke composities (noten/tekst/verluchting) en voor het onderzoek naar de uitvoeringswijze. Het is de bedoeling op die manier het muzikaal religieus erfgoed van de Lage Landen op te waarderen en het de plaats te geven die het toekomt. Het project maakt gebruik van de tools die in de voorbije jaren door de Alamire Foundation werden ontwikkeld (ADL, IDEM, e.a.) en zet ze in voor onderzoek en valorisatie.

2.2.1. The 'Alamire' Manuscripts in Partbook Format

Financiering: IWT/SBO

Promotoren: David Burn, Ignace Bossuyt

Copromotor: Emily Thelen

Projectverantwoordelijke: Serafina Beck

Periode: 01.10.2011 – 30.09.2015 / doctoraat voorzien in 2019

Het doctoraatsonderzoek richt zich op vijf handschriften in stemboekformaat, meer bepaald vijf sets van bij elkaar horende codices uit het begin van de 16e eeuw die in Bourgondisch-Habsburgse hofkringen werden geproduceerd. Meer bepaald gaat het om vier handschriftensets uit de Österreichische Nationalbibliothek (Mus.Hs.18832, Mus.Hs.15941, Mus.Hs.18746 en Mus.Hs.18825) en één uit de Biblioteca Apostolica Vaticana (Pal.lat.1976-1979). Het zijn de enig overgeleverde handschriften in dit formaat uit het atelier van Petrus Alamire, dat bekend is vanwege zijn productie van koorboeken. Bovendien zijn het veruit de enige handschriften waarin de hand van Alamire zelf onomstotelijk aan te tonen valt.

2.2.2. Petrus Alamire – Meerstemmigheid in beeld

Financiering: Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie, Agentschap Kunsten en Erfgoed, Agentschap Economie, Wetenschap en Innovatie, Toerisme Vlaanderen, Stad Antwerpen, Stad Mechelen, Alamire Foundation

Projectverantwoordelijken: Bart Demuyt, David Burn

Projectcoördinatoren: Klaartje Proesmans, Stratton Bull, Jo Santy

Partners: AMUZ (Festival van Vlaanderen – Antwerpen), KMSKA, KBR, Onze-Lieve-Vrouwekathedraal Antwerpen, Monastère Royal de Brou (FR) , Istituto Centrale per la Grafica (IT), National Centre for Early Music York (UK), Beverley Early Music Festival (UK), Hull City of Culture (UK)

De tentoonstelling die in 2015 werd ontwikkeld en in de kathedraal van Antwerpen stond opgesteld, werd modulair geconcipeerd, met de bedoeling er internationaal mee te kunnen rondreizen: (a) panelen met de reproductie op ware grootte van opnames uit alle betrokken handschriften; (b) filmpjes op basis van de digitale beelden waarvan de scherpe details op hoogwaardige schermen worden geprojecteerd; (c) handschriften (waaronder alle in België bewaarde Alamire-codices), schilderijen en beeldhouwwerken; (d) de ervaringsgerichte en innovatieve multimedia-installatie *Speculum musurgica*; (e) een facsimile van het vandaag in Mechelen bewaarde Alamire-handschrift; (f) mediagidsen met informatie, beeldmateriaal en muziekopnames; (g) publicaties.

Na de passage in 2017 in Beverley (UK) was de tentoonstelling, onder de titel *Petrus Alamire – La polyphonie en images*, van 14 september tot 16 december 2018 te zien Bourg-en-Bresse (FR), in de kerk van het Monastère Royal de Brou. Het Monastère Royal, met de praalgraven van Margaretha van Oostenrijk en haar laatste echtgenoot Philibert van Savoie, is een van de populairste *Monuments de France* en krijgt het hele jaar door talrijke bezoekers.

De tentoonstelling sloot aan bij een bredere focus in Bourg-en Bresse op Vlaamse kunst: na een tentoonstelling rond de Vlaamse primitieven in het voorjaar, kwamen in het najaar de Vlaamse polyfonisten aan bod. Samen met de panelen werd het *Speculum Musurgica* van Rudi Knoops in de kerk opgesteld. De facsimile van het Mechels Koorboek kreeg er een prominente plaats op een historische muziekstandaard, gemaakt voor het Monastère rond 1530.

2.2.3. Museum Hof van Busleyden

Financiering: Stad Mechelen, Alamire Foundation

Projectverantwoordelijke: Bart Demuyt

Partners: Hof van Busleyden, Stad Mechelen

Projectmedewerkers: Klaartje Proesmans, Stratton Bull

In Mechelen is de renaissance residentie van humanist Hieronymus Busleyden († 1517) omgebouwd tot een nieuw stadsmuseum met internationale uitstraling. Het Mechels Koorboek, een verlucht muziekhandschrift uit het atelier van Petrus Alamire, werd vermoedelijk rond 1515/16 in Mechelen vervaardigd en is daarmee het enige Alamire-handschrift dat bewaard gebleven is op zijn oorspronkelijke plaats van bestemming. Het manuscript wordt – in origineel of in de vorm van de door de Alamire Foundation gepubliceerde facsimile – permanent tentoongesteld in de ruimte die de Foundation, in samenwerking met de curatoren, conceptueel heeft ingevuld.

De opdracht aan de Alamire Foundation resulteerde in de installatie POLYPHONY UNRAVELLED 5.1.3, geconcipeerd rond een voor dit project gemaakte opname van twee *Kyrie's* uit het Mechels Koorboek (een uit een mis van Pierre de la Rue en een uit de openingsmis van Matthaëus Pipelare), uitgevoerd door Park Collegium. Elke stem heeft een aparte geluidsdrager en klinkt vanuit één

bepaalde plek in de verduisterde ruimte. De gelaagdheid van de polyfonie wordt zo stem per stem opgebouwd in een ervaringsgerichte opstelling.

Met de makers van het museum werd bovendien een toepassing voor een aanraakscherm geconcipeerd, een digitaal bladerboek waarbij geselecteerde pagina's uit het koorboek ontsloten worden met bijbehorende informatie over de historiek, de verluchting, de materiële aspecten en de muziek.

2.2.4. Franco-Vlaamse polyfonie uit originele bronnen

Projectverantwoordelijke: Bart Demuyt

Partner: Koninklijk Conservatorium Den Haag

Projectmedewerker: Stratton Bull

De werking van de Alamire Foundation op het vlak van valorisatie in functie van het onderwijs, mondde uit in "Franco-Vlaamse polyfonie uit originele bronnen: Petrus Alamire en zijn muzikaal universum", een cyclus die in samenwerking met het Koninklijk Conservatorium in Den Haag wordt georganiseerd.

Het opzet en de doelstellingen kunnen als volgt worden geformuleerd: jonge musici maken kennis met de wereld van de Franco-Vlaamse polyfonie zoals die tot uiting komt in het Alamire-corpus. De hoge resolutie-beelden van de Alamire Foundation laten toe om rechtstreeks vanuit de vijftiende- en zestiende-eeuwse bronnen te zingen. Er wordt niet enkel aandacht besteed aan het lezen van de mensurale notatie, maar ook aan zangtechnieken die eigen zijn aan het zingen in vocaal ensemble. Door zich te bekwamen in gregoriaans, solmisatie en geïmproviseerd contrapunt, vergaren de deelnemers dieper inzicht in het repertoire. De composities komen uitsluitend uit de bewaarde Alamire-handschriften, met prominente componisten als Johannes Ockeghem, Pierre de la Rue, Josquin des Prez en Adriaan Willaert.

Doelstellingen:

- > Franco-Vlaamse polyfonie vanuit de bron interpreteren en uitvoeren, en uitgaven voor uitvoering van dit repertoire voorbereiden;
- > intuïtie en inzicht verwerven in de muzikale grammatica en stijl van vijftiende- en zestiende-eeuwse composities;
- > musiceren in een context van vocaal ensemble;
- > in staat zijn om een klein ensemble voor polyfonie te leiden;
- > een onafhankelijke visie ontwikkelen op onderzoek en uitvoeringspraktijk van vijftiende- en zestiende-eeuwse polyfonie

In 2018 vonden onder het thema "500 jaar Pierre de la Rue" sessies plaats in Den Haag en in Leuven, met een toonmoment in het kader van Passie van de Stemmen (Huis van de Polyfonie, 18 april). Op 19 april brachten de studenten een bezoek aan de Koninklijke Bibliotheek van België, waar zij, onder leiding van Niels Berentsen en Ann Kelders, kennis konden maken met de Alamire-handschriften die vandaag in Brussel worden bewaard.

2.2.5. Pierre de la Rue and Music at the Habsburg-Burgundian Court

Financiering: FWO, Alamire Foundation

Locatie: Mechelen, Museum Hof van Busleyden

Periode: 20-23 november 2018

Partners: KU Leuven, Stad Mechelen, Museum Hof van Busleyden

Aantal deelnemers: 89 deelnemers, waarvan 38 sprekers

De Franco-Vlaamse polyfonist Pierre de la Rue (Doornik, ca. 1450 – Kortrijk, 1518) speelde aan het Bourgondisch-Habsburgse hof een vooraanstaande rol. Ondanks zijn rijk en kwaliteitsvol repertoire bleef hij in het musicologisch onderzoek en de uitvoeringspraktijk echter vaak in de schaduw staan van beroemde tijdgenoten als Josquin des Prez. Naar aanleiding van de vijfhonderdste verjaardag van zijn overlijden organiseerden de Alamire Foundation en de Onderzoeksgroep Musicologie van de KU Leuven een internationale conferentie, waarbij de stand van het onderzoek werd belicht en nieuwe lijnen werden uitgezet.

De lezingen concentreerden zich in het bijzonder op de context waarbinnen het werk van Pierre de la Rue werd geproduceerd en verspreid, de handschriftelijke en gedrukte overlevering van zijn oeuvre, de analyse van de composities en hun interpretatie in functie van de uitvoeringspraktijk. De conferentie bood zowel ruimte voor overzichtslezingen als voor focus op specifieke casussen. De brede en multidisciplinaire aanpak van een in se specifiek thema zorgde ervoor dat het programma zich niet enkel richtte tot musicologen, maar evenzeer tot musici, (kunst)historici of handschriftendeskundigen. Het opzet resulteerde bovendien in een gelaagd publiek, gaande van academici tot cultureel en muzikaal geïnteresseerden en studenten – in het bijzonder van de KU Leuven en van de Hochschule für Musik Franz Liszt Weimar / Friedrich-Schiller-Universität Jena.

Het programma werd uitgebreid met een bezoek aan het Museum Hof van Busleyden. De keuze van de locatie voor de conferentie was overigens niet toevallig, maar ingegeven door de sleutelrol die het Mechelse hof van Margaretha van Oostenrijk vervulde bij de totstandkoming en verspreiding van het werk van Pierre de la Rue. Het bezoek aan de Library of Voices liet de deelnemers kennismaken met de toekomstgerichte ontwikkelingen van de Alamire Foundation en droeg op die manier bij tot de verdere uitbouw van het partner- en gebruikersnetwerk van de organisatie.

Het valorisatieluw van de conferentie werd geconcretiseerd in de vorm van het concert *The Disconsolate Woman and the Queen of Heaven: Marian Devotion by La Rue and Friends* dat door het Binchois Consort werd uitgevoerd in de Sint-Pieter- en Pauluskerk. Het programma kwam tot stand op basis van het praktijkgericht onderzoek van de artistiek leider van het ensemble, Andrew Kirkman (UK, University of Birmingham). De publicatie van de akten is in voorbereiding.

De herdenking van het overlijden van Pierre de la Rue beperkte zich niet tot Mechelen. De Alamire Foundation droeg eveneens bij tot activiteiten die in Kortrijk werden georganiseerd. Op 20 april organiseerden de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring samen met het Festival van Vlaanderen Kortrijk de uitvoering van het *Requiem* door Cappella Pratensis in de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Dit concert werd voorafgegaan door een lezing van David Burn over Pierre de la Rue en

de muziek aan het Habsburg-Bourgondische hof (Post-Universitair Centrum KU Leuven Kulak – 17 april). Daarnaast stond Pierre de la Rue centraal in Leuven tijdens de concerten van zowel Cappella Pratensis als Park Collegium in het kader van DeVespers (zie punt 1.2.3.3).

2.3. ONDERZOEK NAAR GREGORIAANS EN NAAR DE RELATIE TUSSEN EEN- EN MEERSTEMMIGHEID

2.3.1. Cantors and Catafalques: Music and Death c. 1300–c. 1530

Financiering: Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek

Promotor: David Burn

Projectverantwoordelijke: Miriam Wendling

Tijdschema: 01.01.2018 – 31.12.2021

In het christelijke Westen bestond de muzikale omkadering van dodenrituelen tot het midden van de vijftiende eeuw uitsluitend uit gregoriaans. Vanaf die periode begonnen componisten de dodenmis ook polyfoon te zetten. Het ontstaan van het meerstemmig requiem was een breekpunt in de muziekgeschiedenis. Toch bleef de polyfone compositie gebaseerd op het traditionele gregoriaans, dat als onderliggend, structurerend gegeven werd bewaard. Wie de vroege ontwikkeling van het meerstemmige requiem wil doorgronden, moet dan ook nagaan hoe het gregoriaans als uitgangspunt werd gebruikt.

Tot nog toe is de vijftiende- en zestiende-eeuwse eenstemmige muziek weinig onderzocht. In deze periode was er geen stabiel, gelijkvormig eenstemmig repertoire en gregoriaans was erg verschillend per regio, op het vlak van zowel melodievoering als algemene structuur. De twee op elkaar aansluitende projecten beogen een drievoudig doel: een beter begrip van het gregoriaans in de late middeleeuwen en de renaissance, contextualisering en analyse van de vroege, meerstemmige dodenmis, en inzicht in de rol van dodenrituelen in verschillende maatschappelijke en religieuze milieus in de Lage Landen en Duitsland.

In een eerste fase, onder de titel *The Chant Background to the Early Polyphonic Requiem* (gefinancierd door het Bijzonder Onderzoeksfonds), werden circa zeshonderd gregoriaanse dodenmissen verzameld en vervolgens geanalyseerd. Het ging om *ordinaria* en *propria*, afkomstig zowel uit handschriften als uit vroege drukken. In een tweede fase wordt een breder corpus aan handschriften en drukken (zoals liturgische bronnen met en zonder notatie) of archiefmateriaal (zoals testamenten of statuten) bij het onderzoek betrokken.

Lezingen en presentaties

- > "The Present Dead: Some Observations on Early Modern Commemorations" – *Annual Meeting of the Renaissance Society of America* (New Orleans (US) – maart)
- > "What makes a (late medieval) Requiem?" – *Medieval and Renaissance Music Conference* (Maynooth (IE) – juli)
- > "The Liturgical Geography of Death" – *Meeting of the International Musicological Society Study Group Cantus Planus* (Växjö (SE) – augustus)

2.3.2. According to Antwerp, Reformed to Rome: Music, Liturgies, and Identities in the Bishopric of Antwerp (1559–1801)

Financiering: Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek

Promotor: David Burn

Projectverantwoordelijke: Marianne Gillion

Periode: 2018-2021

In het Europa van de Contrareformatie vormden liturgie en rituelen de fundamentele voor de religieuze identiteit van instellingen, steden en regio's. Hoe de liturgie klonk, werd toen in grote mate bepaald door het gregoriaans, een essentieel onderdeel van de eredienst in alle lagen van de maatschappij. Toch is er weinig onderzoek verricht naar het gregoriaans in de zestiende tot de achttiende eeuw en naar de rol die deze gezangen speelden in de totstandkoming en verspreiding van katholieke identiteiten.

Dit project, dat voortbouwt op de resultaten van *Singing the Liturgy after the Council of Trent: An examination of early modern Antwerp* (gefinancierd met reserves van IWT / Strategisch Basisonderzoek), wil dit hiaat helpen opvullen door de productie en de uitvoeringspraktijk van gregoriaans in de belangrijkste instellingen van het bisdom Antwerpen voor deze periode te bestuderen: de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal en de Sint-Jacobskerk. Het muzikaal bronnenmateriaal dat wordt ontgonnen, zal een nieuw licht werpen op de oorsprong van de religieuze hervormingen in Antwerpen. De eigenheid van liturgische praktijken, die een afspiegeling waren van institutionele identiteiten, zal zowel op tekstueel als muzikaal vlak onderzocht worden via studie van de viering van belangrijke heiligen en feestdagen. De uitvoeringspraktijk van de gregoriaanse liturgie zal worden gereconstrueerd in relatie tot de fysieke ruimte van de kathedraal en de Sint-Jacobskerk, met de bedoeling beter te begrijpen hoe liturgieën na het Concilie van Trente werden vormgegeven, uitgewerkt en beleefd.

Vanuit deze casus zal het project ook een breder, vernieuwend perspectief bieden op de algemene rol van liturgisch gregoriaans in de totstandkoming en vormgeving van identiteiten. Op die manier zal het project ook steunen op en bijdragen aan multidisciplinaire onderzoeksprojecten over liturgische en religieuze hervormingsbewegingen.

Publicaties

> M. Gillion, "Cantate domino canticum novum? A re-examination of 'Post-Tridentine' chant revision in Italian printed graduals", in V. Soen, W. François (ed.), *The Council of Trent: Reform and Controversy in Europe and Beyond (1545-1700)*, 3, Göttingen, 2018, p. 159-181.

[aanvaard voor publicatie]

> M. Gillion, "Retrofitting Plainchant: The Incorporation and Adaptation of 'Tridentine' Liturgical Changes in Italian Printed Graduals, 1572-1653", *The Journal of Musicology*, 36/3.

- > M. Gillion, "Archiepiscopal Archetypes, Printed Books, and Parish Practices: Musical Notation in Editions of the Missale Salisburgense (1492-1515)", *Florilegium*.
- > M. Gillion, "The Constance Gradual", in T. Schephard, V. Borghetti, *The Museum of Renaissance Music*.

Lezingen en presentaties

- > "Musically Imposing: Plantin's Antiphonarium Romanum (1571-1573) and its reception in Antwerp Cathedral" – *St Andrews Book History Conference 'Print and Power'* (St Andrews (UK) – juni)
- > "Chant traditions in early modern Antwerp: Evidence from the liturgical books from the Onze-Lieve-Vrouwekathedraal" – *Medieval and Renaissance Music Conference* (Maynooth (IE) – juli)
- > "Between tradition and reform: Chant traditions in early modern Antwerp" – *Meeting of the International Musicological Society Study Group Cantus Planus* (Växjö (SE) – augustus)
- > "Proper celebrations after Trent: Sung offices in early modern Antwerp", *Boekhistorisch Forum, II* (Antwerpen – oktober)

2.3.3. Inventarisatie van antifonaria bewaard in Vlaanderen

Financiering: Vlaamse Gemeenschap, KU Leuven, Alamire Foundation

Projectverantwoordelijke: Bart Demuyt

Projectmedewerkers: Inga Behrendt, Kate Helsen, Sarah Ann Long, Hendrik Vanden Abeele

Tijdschema: 2009-

Vlaanderen was in de middeleeuwen één van de dichtstbevolkte en meest geletterde regio's van Europa, rijk aan abdijen, begijnhoven, conventen en kloosters. Deze religieuze instellingen hebben gedurende eeuwen het gregoriaans gecultiveerd en zichzelf en anderen van muziekhandschriften voorzien. Alhoewel vele codices verloren zijn gegaan, blijft het corpus aan Vlaamse gregoriaanse manuscripten dat vandaag in bibliotheken in binnen- en buitenland wordt bewaard, zowel kwantitatief als kwalitatief indrukwekkend. Ondanks de rijkdom aan materiaal ontbreekt het echter aan een goed overzicht van de gregoriaanse handschriften in Vlaanderen.

Via de inventarisatie van de handgeschreven antifonaria tot 1800 wordt getracht aan deze lacune te remediëren. Antifonaria zijn boeken die het gregoriaans voor het officie of getijdengebed bevatten. Op basis van hun repertoire vormen deze omvangrijke bronnen een bijzonder representatieve graadmeter voor de bijdrage van de regio aan het gregoriaans. Het project heeft tot doel het gregoriaans erfgoed in Vlaanderen een sterkere en internationale uitstraling te geven. Zowel voor, tijdens als na de bloeiperiode van de Vlaamse polyfonie bleef het gregoriaans immers als een constante aanwezig in het Vlaamse muziekleven en leverde het een belangrijke bijdrage tot het repertoire dat op Europese schaal weerklank vond.

Met de steun van de Vlaamse Gemeenschap en in samenwerking met verschillende partners (Resonant, Universiteitsbibliotheek Gent, lokale archieven en bibliotheken, ...) worden deze handschriften via inventarisatie, publicaties, lezingen, concerten en een tentoonstelling ontsloten voor zowel specialisten in de musicologie en de archief- en bibliotheeksector, als voor het ruimere cultureel geïnteresseerde publiek.

Met Brepols Publishers (Turnhout) werd een akkoord gesloten voor het publiceren van een reeks wetenschappelijke catalogi van antifonaria, waarvan de eerste drie delen de in Vlaanderen bewaarde manuscripten in kaart zullen brengen. Hierbij worden de internationaal gangbare standaarden voor het beschrijven van handschriften gehanteerd.

In 2015 verscheen het eerste deel dat de beschrijvingen bevat van handschriften in Averbode, Tongeren, Gent, Geel en Dendermonde. Het tweede volume zal de manuscripten uit Affligem, Bilzen, Bornem, Grimbergen, Hasselt, Kortrijk, Mechelen, Heverlee, Tongerlo en Westmalle ontsluiten.

2.4. NOTATIE EN UITVOERINGSPRAKTIJK VAN POLYFONIE UIT DE MIDDELEEUWEN EN RENAISSANCE

2.4.1. Rethinking Mensural Notation: Function, Image, and Context

Financiering: reserves IWT/Strategisch Basisonderzoek

Promotor: David Burn

Projectverantwoordelijke: Paul Kolb

Periode: 01.02.2018 – 31.01.2020

In dit project wordt de notatie van polyfone, vocale muziek omstreeks 1500 bestudeerd. De nadruk ligt op specifieke, aan de notatie gerelateerde, elementen, zoals ligaturen, niet-fugatische canons of de spatiëring van noten en rusttekens. De vraagstelling omvat hun muzikale functie, het notenbeeld en hun contextuele betekenis. Het onderzoek focust op de werkwijze van componisten en scribeuten, met de bedoeling hun keuze op het vlak van notatie te doorgronden.

Publicaties

> P. Kolb, A. Pavanello (ed.), *Gaspar van Weerbeke. Masses, 2*, Neuheusen-Stuttgart, 2018 (Corpus Mensurabilis Musicae, 106/2).

Lezingen en presentatie

> "Reconstructing Gaspar's songs" – workshop *Reconstructing Renaissance Music – Theory and Practice* (Mainz (DE) – april)

> "Repertory, Genre and Style in the Annaberg Choirbooks" – *The Anatomy of Polyphonic Music around 1500* (Cascais (PT) – juni)

> "Loose canons: compositional and notational compromises in fifteenth-century music" – *Medieval and Renaissance Music Conference* (Maynooth (IE) – juli)

> "Anacrusis, Opening Rests, and Other Notational Problems in the Leuven Chansonier" – *The Leuven Chansonier* (Antwerpen – augustus)

> "Ligatures, Text and La Rue: New Thoughts on Scribal Practice in the Alamire Workshop" – *Pierre de la Rue and Music at the Habsburg-Burgundian Court* (Mechelen – november)

2.4.2. Internationale conferentie: *Tempus fugit*

Financiering: Alamire Foundation

Projectverantwoordelijken: Stratton Bull, Bart Demuyt, David Burn

Periode: 17-19 augustus 2018

Partners: Laus Polyphoniae AMUZ (Festival van Vlaanderen – Antwerpen), KU Leuven Onderzoeksgroep Musicologie

In een driedaags symposium *Tempus fugit* werden met musicologen, dirigenten en uitvoerders aspecten rond "tijd in polyfonie" verkend. Tempo, tactus, proporties en dirigeren zijn belangrijke parameters bij het uitvoeren van polyfonie. Ondanks intensief onderzoek en een veelheid aan informatie blijft het tijdsaspect gehuld in mysterie. Centrale gast tijdens het symposium was de Amerikaanse onderzoekster Ruth DeFord, die recent over het onderwerp publiceerde: *Tactus, Mensuration and Rhythm in Renaissance Music* (Cambridge University Press, 2015). Naast Ruth DeFord, werd het symposium in goede banen geleid door Fabrice Fitch, Stratton Bull en Isaac Alonso. Behalve door de sprekers werd het symposium door een twintigtal andere specialisten en belangstellenden bijgewoond. Tijdens de eerste dag van het symposium (18 augustus) stond Jacob Obrechts *Missa Maria zart* centraal, de avond voordien uitgevoerd door Cappella Pratensis in het kader van Laus Polyphoniae. Daags nadien werd de discussie opengetrokken naar een breder repertoire (Dufay, Busnoys, Ockeghem en Josquin des Prez).

ADMINISTRATIEF VERSLAG 2018

1. ALGEMENE VERGADERING

Naast de leden van de raad van bestuur (zie punt 2) bestond de algemene vergadering uit Katelijne SCHILTZ, Paul TRIO, Els T'SEYEN en Marc VERVENNE. De algemene vergadering kwam samen op 26 maart 2018.

2. RAAD VAN BESTUUR

De raad van bestuur bestond in 2018 uit Bart DE MOOR (voorzitter), Herman BAETEN (penningmeester, vertegenwoordiger Musica vzw), Bart RAYMAEKERS (vertegenwoordiger KU Leuven), David BURN (lid), Paul CRAENEN (lid), Els LAGROU (lid) en Elise SIMOENS (lid). De raad van bestuur vergaderde in 2018 op 26 maart, 3 juli, 23 oktober en 17 december om toezicht te houden op het dagelijks bestuur en om het algemeen beleid van de vzw uit te tekenen.

3. DAGELIJKS BESTUUR EN WERKING

De leiding en het dagelijks bestuur van de Alamire Foundation waren in 2018 in handen van directeur Bart DEMUYT. Gemiddeld twee keer per maand was er overleg tussen de directie en de voorzitter en elk kwartaal zijn de cijfers voorgelegd en besproken met de penningmeester. Aanvullend werd aanvang 2018 in de schoot van de raad van bestuur een financiële commissie in het leven geroepen, bestaande uit penningmeester Herman BAETEN, Els LAGROU en Bart DEMUYT, om op geregelde basis financieel advies te geven. De financiële commissie kwam samen op 25 februari, 19 oktober en 27 december.

De directeur vertegenwoordigde de Alamire Foundation in de algemene vergadering van Resonant, Centrum voor Vlaams Muzikaal Erfgoed vzw, in CEMPER (de fusie van Resonant en Firmament), in de Deelraad Erfgoed van de Stad Leuven, de werkgroep Podiumkunstensite van de Stad Leuven en in verschillende commissies verbonden aan instellingen zoals het Ruusbroecgenootschap (Universiteit Antwerpen), LUCA School of Arts en de HoGent. Hij is daarnaast voorzitter van de Adviescommissie kunsten van de Vlaamse Gemeenschap en zetelt in het bestuur van REMA (Réseau de Musique Ancienne), Musica, (Impulscentrum voor muziek) en ROB TV Leuven.

Als directeur van de Alamire Foundation maakte hij deel uit van conferenties/officialie werkbezoeken in Valetta (Malta – januari), Wenen (Oostenrijk – februari), Parijs (Frankrijk – februari), Beaune (Frankrijk – mei), Bourg-en-Bresse (Frankrijk – mei, augustus, september en november), Eindhoven (Nederland – juni), Rome (Italië – juni en november), Vantaa (Finland – augustus), Ambronay (Frankrijk – oktober), Versailles (Frankrijk – oktober) en Royaumont (Frankrijk – december). Daarnaast maakte hij, samen met voorzitter Bart De Moor en bestuurder David Burn, deel uit van de missie in New York met het oog op de toetreding van België als zetelend lid van de Verenigde Naties, in aanwezigheid van het Belgische koningspaar (22 tot 25 april).

Een deel van de medewerkers die, hetzij via individuele mandaten, hetzij via onderzoeksprojecten van de KU Leuven of van het FWO-Vlaanderen, verbonden zijn aan de Alamire Foundation, zijn personeelslid van de KU Leuven. De personeels- en loonadministratie van de Alamire Foundation berust voor hen bij de Personeelsdienst van de KU Leuven. Er is een basisovereenkomst per convenant vastgelegd en de raad van bestuur van de Alamire Foundation legt jaarlijks de rekeningen neer bij de universitaire overheid, samen met het jaarverslag.

Sinds de indiensttreding van Bart DEMUYT als directeur in 2008 neemt de vzw Alamire Foundation rechtstreeks personeelsleden in dienst. Deze dossiers worden beheerd door het sociaal secretariaat Prato.

In het organigram van de KU Leuven, Onderzoeksgroep Musicologie, zijn alle medewerkers van de Alamire Foundation vzw opgenomen, ook diegenen die als werknemers zijn ingeschreven bij de vzw. Sinds 2012 kent de Alamire Foundation de functie van "Research associate" toe aan onderzoekers die nauw met het studiecetrum verbonden zijn. Ook het fellowship – vanaf 2012 in functie van het Huis van de Polyfonie – is nieuw leven ingeblazen.

Alle medewerkers van de Alamire Foundation rapporteerden hun activiteiten in de op regelmatige basis georganiseerde stafvergaderingen.

4. TOELAGEN EN AANWENDING

De Alamire Foundation realiseert haar projecten en activiteiten met behulp van zowel rechtstreekse als onrechtstreekse financieringsbronnen.

Vooreerst kan de Alamire Foundation, als eerstelijnspartner van de Onderzoeksgroep Musicologie, een beroep doen op de onderzoeksmiddelen die via het FWO-Vlaanderen en/of de KU Leuven onder het promotorschap en de verantwoordelijkheid van David BURN (hoogleraar) en/of Bart Demuyt (IOF-mandaathouder) worden aangevraagd. Deze middelen worden niet rechtstreeks aan de vzw toegekend, maar komen ter beschikking te staan dankzij de toekenning van persoonlijke mandaten of projectkredieten (Bijzonder Onderzoeksfonds KU Leuven, FWO-Vlaanderen, IWT, IOF). De via deze kanalen bekomen inkomsten en de overeenkomstige uitgaven maken dan ook geen deel uit van het financieel beheer en de eindafrekening van de vzw. In 2018 ging het over een FWO Hercules – Large Scale Research Infrastructure 'Library of Voices' en een intern KU Leuven C2 dossier 'Leuven Chansonnier'. Evenals de OG Musicologie is ook ESAT een directe partner en wordt er samengewerkt in (Europese dossiers) zoals de ERC Consolidator Grant *SONORA – The Spatial Dynamics of Room Acoustics*.

Andere dossiers die werden ingediend of opgevolgd in 2018 betreffen het Topstukkendecreet, de verhoging van de structurele financiering door Stad Leuven, het Leuven Chansonnier Fonds BE en US, FWO/SBO The Sound of Music, FED-tWIN KBR, FED-tWIN ARA en ID-N (interdisciplinaire netwerken) KU Leuven.

De Alamire Foundation is structureel gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap binnen het kader van het Kunstendecreet voor de periode 2017-2021. Deze structurele toelage bedraagt

€154.700 per jaar, in 2018 geïndexeerd naar €155.158,05. In 2018 zette de Alamire Foundation een belangrijke stap voor de consolidering van haar wetenschappelijke werking door het afsluiten van een convenant met het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) van de Vlaamse Overheid voor de periode 2018-2022. Het in juli 2018 ondertekende convenant bevat een aantal strategische en operationele doelstellingen, waaraan *Key Performance Indicators* (KPI's) gekoppeld zijn. Voor de tweede jaarhelft van 2018 ontving de Alamire Foundation €200.000,-. In de toekomst zal de toelage opgetrokken worden tot €800.000,- in 2021 op voorwaarde dat voldaan wordt aan de in het convenant omschreven KPI's.

Daarnaast financiert de Alamire Foundation haar projecten door het afsluiten van convenanten met derden. Op die manier werden in 2018 projecten gerealiseerd voor AMUZ (Festival van Vlaanderen – Antwerpen), Brepols Publishers, Stad Leuven en 30CC.

Een bijzonder financieringskanaal is de overeenkomst met het Fonds Baillet-Latour. Dit Fonds, beheerd door de Koning Boudewijnstichting, maakte voor een periode van 3 jaar (2015-2018) in totaal €680.000 aan steun vrij voor het project Alamire Digital Lab / Integrated Database for Early Music / Library of Voices. De derde en laatste schijf van €226.000 werd uitgekeerd in 2017. Een tweede bijzonder financieringskanaal is de Stichting Amici Almae Matris. Deze stichting schonk de vzw in 2018 €50.000,-.

5. PERSONEEL

Stand van zaken bij goedkeuring jaarverslag algemene vergadering 21 maart 2019

Bart DEMUYT: directeur Alamire Foundation

David BURN: hoogleraar KU Leuven, Onderzoeksgroep Musicologie

Serafina BECK: wetenschappelijk medewerker

Stratton BULL: stafmedewerker

Lieze DEPUYDT: contractueel medewerker

Marianne GILLION: wetenschappelijk medewerker

Rudi KNOOPS: stafmedewerker – coördinator Library of Voices

Paul KOLB: wetenschappelijk medewerker

Ryan O'SULLIVAN: wetenschappelijk medewerker

Klaartje PROESMANS: stafmedewerker

Jo SANTY: zakelijk-operationeel coördinator

Maarten VANDERLINDEN: contractueel medewerker

Miriam WENDLING: wetenschappelijk medewerker

Alamire Foundation research associates

Inga BEHRENDT

Vicente CHAVARRIA

Peter DE LAURENTIIS

Kate HELSEN

Ann KELDERS

Karin STRINNHOLM LAGERGREN
Sarah Ann LONG
Grantley MCDONALD
Emiko SAKAI
Asami SAKIMOTO
Lynda SAYCE
Emily THELEN

Senior Fellowships

Herbert KELLMAN, University of Illinois (US)

General editors Journal of the Alamire Foundation

David BURN (oktober 2009-)

Sarah Ann LONG (oktober 2015-)

General editors Leuven Library of Music in Facsimile

David BURN (2017-)

Bart DEMUYT (2017-)

Geaffilieerde onderzoekers (Departement Elektrotechniek KU Leuven)

Bart DE MOOR

Bram GEELEN

Luc VAN GOOL

Toon VAN WATERSCHOOT

Hannes ROSSEEL (masterstudent)